

Sygn. akt V KK 410/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 marca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Gradzik (przewodniczący)

SSN Tomasz Grzegorzczak (sprawozdawca)

SSN Jan Bogdan Rychlicki

Protokolant Anna Kowal

przy udziale przedstawiciela Rzecznika Praw Obywatelskich oraz prokuratora
Prokuratury Generalnej, Małgorzaty Wilkosz - Śliwy
w sprawie **H. B.**

skazanego z art. 190 § 1 kk i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 26 marca 2015 r.,

kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść skazanego
od wyroku Sądu Rejonowego w K.

z dnia 19 grudnia 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K., a koszty postępowania
kasacyjnego przejmuje na Skarb Państwa**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem H. B. został uznany winnym popełnienia dwukrotnie,
a to w okresie od maja do czerwca 2011 r. oraz w grudniu 2011 r. przestępstw z art.
190 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k., za co orzeczono karę 8 miesięcy pozbawienia

wolności, a także popełnienia w dniu 6 czerwca 2011 r. czynu z art. 157 § 1 k.k., za który wymierzono mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności i kolejnego czynu z art. 157 § 2 k.k., popełnionego w dniu 13 grudnia 2011 r., za który skazano go na 8 miesięcy pozbawienia wolności, orzekając karę łączną w rozmiarze 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 4 lat, zasądając też, na podstawie art. 46 § 1 k.k., stosowne kwoty zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną pokrzywdzonym. Wyrok ten uprawomocnił się bez zaskarżenia. W listopadzie 2014 r. z kasacją od tego orzeczenia wystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich, zaskarżając go na korzyść skazanego. W kasacji tej podniesiono rażącą obrazę przepisów art. 376 § 2 i art. 374 § 1 k.p.k., polegającą na rozpoznaniu sprawy w trybie zwyczajnym bez udziału oskarżonego, którego obecność na rozprawie była obowiązkowa, w skutek czego doszło do naruszenia jego prawa do obrony określonego w art. 6 k.p.k., co stanowi bezwzględłą przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. W uzasadnieniu tej kasacji wskazano także na naruszenie art. 377 § 1 i 3 k.p.k., poprzez procedowanie pod nieobecność oskarżonego bez zawiadomienia go osobiście o terminie rozprawy prowadzonej w postępowaniu zwyczajnym. Wywodząc w ten sposób skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w pierwszej instancji. Na rozprawie kasacyjnej zarówno przedstawiciel Rzecznika Praw Obywatelskich, jak i prokurator Prokuratury Generalnej poparli tę skargę.

Rozpoznając tę kasację, Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja ta jest zasadna. W sprawie niniejszej postępowanie rozpoczęte zostało w trybie uproszczonym i gdy na pierwszy jej termin nie stawił się oskarżony prawidłowo zawiadomiony o jej terminie w trybie art. 133 § 1 i 2 k.p.k., czyli poprzez nieodebranie podwójnie awizowanego wezwania, doszło do odczytania jego wyjaśnień, stosownie do art. 479 § 2 k.p.k., z poprowadzeniem rozprawy pod jego nieobecność (k. 95). Następnie, celem kontynuowania postępowania dowodowego, przerwano tę rozprawę do dnia 5 września 2012 r. Zaś w tej dacie, stwierdziwszy brak dowodu doręczenia oskarżonemu kolejnego wezwania, odroczone ją do dnia 22 października 2012 r. (k. 106). Ponieważ i na ten termin oskarżony się nie stawił, ponownie nie odbierając wezwania mimo podwójnego jego awizowania, sąd na

podstawie art. 404 § 2 k.p.k. postanowił kontynuować tę rozprawę, a w oparciu o art. 376 § 1 i 2 k.p.k. prowadzić ją pod nieobecność oskarżonego, jako prawidłowo zawiadomionego o tym terminie (k. 116). Oznaczało to zatem prowadzenie jej wprawdzie w dalszym ciągu, ale już w trybie zwyczajnym, stosownie do wymogu wynikającego z art. 484 § 2 k.p.k. Rozprawę tę kontynuowano jeszcze na kilku terminach, odraczając ją, a sam wyrok został ogłoszony dopiero w dniu 19 grudnia 2012 r. (k. 137). Przy wszystkich tych odroczeniach oskarżony był zawiadamiany o kolejnych terminach rozprawy, ale nie odbierał kierowanych do niego zawiadomień, każdorazowo mimo podwójnego ich awizowania (k. 119, 124 i 135).

Procedowanie Sądu, poczynając od rozprawy z dnia 22 października 2012 r., dotknięte jednak zostało rażącym naruszeniem prawa. Rzecz bowiem w tym, że przywołany przez Sąd, przy decyzji o kontynuowaniu postępowania pod nieobecność oskarżonego, przepis art. 376 § 1 i 2 k.p.k., wyraźnie uzależnia możliwość takiego procedowania jedynie wówczas, gdy oskarżony, który „złożył już wyjaśnienia”, nie stawia się na rozprawę odroczoną lub przerwana bez usprawiedliwienia. W sprawie niniejszej oskarżony nie składał jednak w ogóle wyjaśnień przed Sądem, jako że proces początkowo toczył się w trybie uproszczonym, w którym – odmiennie niż w postępowaniu zwyczajnym – obecność oskarżonego nie jest obowiązkowa i w razie jego nieusprawiedliwionego niestawiennictwa, dopuszczalne jest odczytanie uprzednich wyjaśnień tego podmiotu i prowadzenie tego forum pod jego nieobecność.

Sytuacja ta ulega jednak zmianie, jeżeli w wyniku przekroczenia terminu przerwy w rozprawie, przewidzianej dla tego szczególnego postępowania karnego, musi dojść do przejścia na postępowanie zwyczajne. W postępowaniu tym bowiem obecność oskarżonego na rozprawie jest już obowiązkowa (art. 374 § 1 k.p.k.), a możliwość odstąpienia od tego wymogu określają przepisy art. 376 i 377 k.p.k. Wprawdzie rozprawa jest wówczas kontynuowana, co może sugerować, że skorzystanie uprzednio, jeszcze w trybie uproszczonym, z możliwości odczytania wcześniejszych wyjaśnień oskarżonego, który nie stawił się na to forum, wywołuje następnie swój skutek także po zmianie trybu postępowania, ale tak niestety nie jest. Na gruncie art. 376 § 1 k.p.k. pod pojęciem złożenia wyjaśnień rozumie się bowiem złożenie wyjaśnień przed sądem, a nie odczytanie tych wyjaśnień

uprzednio w trybie uproszczonym z uwagi na nieobecność oskarżonego (tak już np. w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 29 marca 2006 r., V KK 483/05, LEX nr 180759, z dnia 21 października 2009 r., V KK 234/09, LEX nr 529675, z dnia 29 września 2010 r., V KK 274/10, LEX nr 603962, czy z dnia 6 czerwca 2011 r., V KK 174/11, LEX nr 817563).

Wprawdzie w orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawiły się także w obecnej dekadzie judykaty wyrażające odmienne stanowisko w tej materii (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2011 r., V KK 167/11, OSNKW 2011, z. 9, poz. 85 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2012 r., II KK 265/11, LEX nr 1375388), ale w kwestii tej wypowiedział się także Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 28 listopada 2013 r., I KZP 12/13, OSNKW 2013, z. 2, poz. 99. Po dogłębnej analizie tego problemu wskazano zaś w niej, że zawarty w art. 484 § 2 k.p.k. zwrot „w dalszym ciągu” oznacza, iż przewidziana w tym przepisie zmiana trybu postępowania z uproszczonego na zwyczajny nie pozbawia wprawdzie skuteczności przeprowadzonych do tej chwili czynności procesowych i nie obliguje do ich powtórzenia, ale wywołują one tylko te konsekwencje procesowe, które są też właściwie dla trybu zwyczajnego. Tym samym, jak podkreślono, zmiana trybu powoduje, że procedowanie po upływie określonego w § 2 art. 484 k.p.k. maksymalnego terminu przerwy, wymaga już obecności oskarżonego na rozprawie, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 374 § 1 k.p.k. Nie można zatem prowadzić jej pod nieobecność oskarżonego na podstawie art. 376 § 2 k.p.k., jeżeli nie złożył on dotąd wyjaśnień przed sądem, nawet gdyby wcześniej w trybie uproszczonym odczytano jego wyjaśnienia na podstawie art. 479 § 2 k.p.k. Wskazano również, że nie oznacza to bynajmniej, aby w ogóle nie było tu możliwe rozpoznawanie sprawy pod nieobecność oskarżonego, który nie złożył wyjaśnień, ale możliwości takie unormowane są już jedynie w art. 377 k.p.k. To ostatnie zaś oznacza, iż poza przypadkiem wprawienia się oskarżonego ze swej winy w stan niezdolności do udziału w rozprawie (§ 1 art. 377 k.p.k.), albo wyraźnym oświadczeniem, że nie weźmie w niej udziału, bądź uniemożliwieniu doprowadzenia go na to forum (§ 3 *in principio* art. 377 k.p.k.), wchodzi jeszcze jedynie w grę wypadek, gdy nie stawia się on na ową rozprawę bez usprawiedliwienia, ale będąc uprzednio zawiadomiony o niej osobiście (art. 377 § 3 *in medio* k.p.k.), czyli gdy to on sam pokwitował zwrotne

poświadczenie odbioru wezwania. Stanowisko wyrażone w przedstawionej uchwale zaprezentowano także w późniejszych orzeczeniach Sądu Najwyższego (zob. np. wyroki SN: z dnia 12 lutego 2014 r., V KK 415/13, LEX nr 1428997, czy z dnia 7 października 2014 r., V KK 172/14, LEX nr 1539483).

W sprawie niniejszej owych wymogów nie dopełniono. Sąd Rejonowy bowiem, kiedy doszło do zmiany trybu z uproszczonego na zwyczajny, potraktował uprzednie odczytanie wyjaśnień oskarżonego w trybie art. 479 § 2 k.p.k. jako tożsame ze złożeniem wyjaśnień w rozumieniu art. 376 § 1 k.p.k., co było jednak nieprawidłowe. Żadne przy tym z wezwań oskarżonego na rozprawę nie było przez niego osobiście odebrane, a uznanie ich za doręczone następowało na zasadzie domniemań wynikających z art. 133 § 1 i 2 k.p.k., co nie spełniało wymogu wynikającego z przywołanego art. 377 § 3 *in medio* k.p.k. W konsekwencji w sprawie tej rzeczywiście doszło do naruszenia przepisów wskazanych w kasacji w wyniku niewłaściwego rozumienia przez Sąd *meriti* skutków, jakie wiążą się ze zmianą trybu uproszczonego na bardziej sformalizowane postępowanie zwyczajne. Z tych też powodów niezbędne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w pierwszej instancji, jako że doszło tu jednocześnie do uchybienia, o jakim mowa w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k., gdyż Sąd procedował pod nieobecność oskarżonego w sytuacji, gdy obecność ta była obowiązkowa, a nie zaistniała w sprawie żadna przesłanka pozwalająca nawet w postępowaniu zwyczajnym prowadzenie jej mimo jego niestawiennictwa.

Przy ponownym rozpoznawaniu tej sprawy Sąd Rejonowy powinien mieć na uwadze, że w związku z uchyleniem prawomocnego wyroku w postępowaniu w pierwszej instancji aktualizuje się ponownie kwestia trybu postępowania, jaki był zawarty w akcie oskarżenia. Jak bowiem wskazano już w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2007 r., I KZP 16/07, OSNKW 2007, z. 9, poz. 61 (zob. też uzasadnienie postanowienia SN z dnia 6 listopada 2014 r., IV KK 211/14, LEX nr 1551680), uchylenie zaskarżonego wyroku przez sąd odwoławczy i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania aktualizuje uprawnienia i obowiązki prezesa sądu pierwszej instancji normowane przez przepisy rozdziału 40 k.p.k., a w konsekwencji, że m.in. aktualnym staje się także ponownie tryb postępowania wskazany w akcie oskarżenia. Powyższe dotyczy również uchylenia

orzeczenia przez Sąd Najwyższy. Sąd *meriti* powinien jednak obecnie baczyć na to, aby nie doszło do przekroczenia terminu przerwy przewidzianej dla postępowania uproszczonego, a gdyby jednak przekroczenie takie nastąpiło, by w postępowaniu zwyczajnym dostosować się do wymogów art. 374, 376 i 377 k.p.k. Powinien oczywiście także zadbać o należyte wzywanie oskarżonego na terminy rozprawy i przeprowadzić na niej w pełni postępowanie dowodowe.

W związku z faktem rozpoznawania kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich wydatki poniesione przez Sąd Najwyższy, stosownie do art. 638 k.p.k., przejęto na Skarb Państwa.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak na wstępie.